www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

Mimar Nail Çakırhan'ın Babası Ali Efendi'nin Geleneksel Ula Evi

The Traditional Ula House of Ali Efendi, the Father of Architect Nail Çakırhan

Gökben Ayhan*

Abstract: Ula, one of the districts of Muğla, has largely preserved its traditional house texture. Houses in the district are mostly built on one wing of their gardens and have one or two floors. In Ula, as in the tradition of Ottoman-Turkish houses, there are examples of houses without a sofa, as well as plan types with an outer sofa, an inner sofa and a middle sofa. Most of the traditional Ula houses that survive today are examples from the early 1900s. There are more than two hundred historical houses in the district. Most of the residences, of which the single-storey samples constitute the majority, are about to turn into ruins. Ali Efendi's House is among them. Today, the building is idle and losing its architectural feature day by day. In this study, the architectural and ornamental features of Ali Efendi's House, which was not directly subject to any publication before, were examined. In addition to determining the place of the house in question between Ula and other Ottoman-Turkish houses besides the reflections of the local architectural features of the Ula houses, including his father Ali Efendi's House, are emphasized on various construction activities carried out by Nail Çakırhan. Ali Efendi's House, is one of the two-floor houses in Ula in harmony with nature. This house is also the house of the father of architect Nail V. Çakırhan (1910-2008), who won the Ağahan Award for applying the architectural tradition of Ula in his own house. The house of Ali Efendi, the father of Nail Çakırhan, where he was born and raised, is located at number 27 in the Alparslan Neighborhood of Muğla's Ula District. The house was built on the northeast wing of the two-decare garden. The green painted lamb door, located in the northwest corner of the garden, opens to the courtyard. The building exhibits an example of the plan type with a middle sofa on both the ground floor and the upper floor. In the middle of the front of the house, there is a hexagonal projection of the ground and upper floor sofas rising on two floors. There is a kitchen, a middle sofa, a toilet and a bathroom on the ground floor. There are resting areas on the upper floor, including three rooms and a sofa. The connection between the two floors of the residence is provided by a single arm ladder located at the front of the house. Ali Efendi's House was built in the years when Western influences began to reflect on the residential architecture in Ula. Spatial change in the process applied to a limited extent in the house, which largely preserved its traditional style. World-famous architect Nail Çakırhan has taken the traditional architecture of Ula, especially his father Ali Efendi's House, as an example in his professional life. With the awareness of growing up in Ottoman-Turkish residential architecture in Ula, he has provided practical solutions to the realization of many house and tourism businesses in the province of Muğla. In this context, Nail Çakırhan, who pioneered the revival of the historical texture that was on the verge of extinction in the region, played an important role in keeping the architecture named after him in the region by being influenced by other Ula houses as well as his father's house.

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü

Assoc. Prof., Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Letters and Humanities, Department of Art History

ORCID 0000-0003-3749-5900

gokbenayhan@mu.edu.tr /gokben.ayhan@gmail.com

Cite as/ Atıf: Gökben, A. (2021). Mimar Nail Çakırhan'ın babası Ali Efendi'nin geleneksel Ula evi. *Turkish Studies*, 16(7), 19-43. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52744>

Received/Geliş: 26 September/Eylül 2021

Accepted/Kabul: 27 December/Aralık 2021

Published/Yayın: 31 December/Aralık 2021

Checked by plagiarism software

CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: Ula, one of the districts of Muğla, has largely preserved its traditional house texture. The district is one of the few places in Anatolia where examples of residential architecture can be followed. The houses are mostly one or two floors built on one wing of their garden. As in the Ottoman-Turkish house tradition, there are examples of plan types with outer sofa, inner sofa and middle sofa as well as houses without sofas in the district. Most of the traditional Ula houses that survive today are examples from the early 1900s. There are more than two hundred historical houses in the district. Most of the residences, of which the single-floor samples constitute the majority are about to turn into ruins. It is seen that some of the houses in which they live are neglected.

Sometimes the residences, together with the high garden walls, form the border of the narrow streets of Ula. In the region, one of the farmer's houses with two dark rooms is reserved for food and goods, and the other is arranged as a resting and a living room. In progress of time, this house type has been made more functional by increasing the number of rooms and floors.

Ali Efendi's House, which is the subject of our study, is one of the two-floor houses in the Ula with in harmony with nature. In this study, the architectural and ornamental features of Ali Efendi's House, which was not directly subject to any publication before, were examined. In addition to determining the place of the house in question between Ula and other Ottoman-Turkish houses besides the reflections of the local architectural features of the Ula houses, including his father Ali Efendi's House, are emphasized on various construction activities carried out by Nail Çakırhan.

After the wedding of his son Ali in 1907, Hacı Hasan had a two-storey house built in a garden of two acres next to his house. So far, no detailed study has been done directly on Ali Efendi's House. The uninhabited building is losing its architectural features day by day. The house was built in a traditional architectural style on the north-east wing of a large garden. The building is one of the examples that preserves its originality to a great extent. This house also draws attention as it is the house of the father of architect Nail V. Çakırhan (1910-2008), who gained Ağahan prize and played an active role in maintaining the architecture of the old houses of Ula, especially in Akyaka Town. Nail Çakırhan has enabled the realization of many house and tourism businesses in Muğla Province, where he offers practical solutions with the awareness of growing within the Ottoman-Turkish house architecture in Ula.

Ali Efendi's House, built for his family and where Nail Çakırhan was born in 1910, is located at number 27 in the Alparslan Neighborhood of Ula District. The residence is one of the twenty-one houses in Ula registered by the Muğla Cultural and Natural Heritage Preservation Board. In the selection of the location of the building, it was designed inwardly, taking into account the understanding of family privacy. The house has a green painted lamb door built in the north-west corner of the garden surrounded by high walls that form the property boundaries. The house is built on two floors. The building exhibits an example of the plan type with a middle sofa. In the middle of the front facade of the house, there is a hexagonal projection of the ground and upper floor sofas rising over two floors. The ground floor and the garden are at the same level. On this floor, there is a kitchen, a central sofa, a toilet and a bathroom. The upper floor contains resting areas with three rooms and a sofa. The connection between the two floors of the residence is provided by a single-arm staircase at the front of the house. The house is covered with a combined hipped roof covered with Turkish style tiles. The eaves formed by wooden laths in four directions of the building were kept wide in three directions, except for the back facade.

In the Ula houses, which are generally built on large parcels of land, outflow rather than projection was used more widely. The sofa has been made more functional by including one or two floor of projection in the buildings. There are rectangular, pentagonal and hexagonal examples of projection in the district. In the existing two-floor houses, generally rectangular and pentagonal projections are preferred. The hexagonal projection, of which no similar examples can be found from the period, is featured in Nail Çakırhan's own house in Akyaka.

In Ali Efendi's House, the use of architectural elements such as plenty of windows, wide projections, wide wooden eaves, lamb door etc. are seen in most of the architecture of traditional Ula houses. Ali Efendi's House is a building where the effects of Western residential architecture are seen, with the opening of the side facades to the outside with windows, the presence of the bathroom space and the use of tiles on the floor covering of the ground floor.

Ali Efendi's House was built just in the years when Western influences began to reflect on the house architecture in Ula. Spatial change in the process were applied to a limited extent in the house, which largely preserved its traditional style. World-famous architect Nail Çakırhan, who took the traditional architecture of Ula, especially his father Ali Efendi's House, as an example in his professional life, ensured the continuity of the architecture named after him by pioneering the re-application of the historical texture.

It is very important that many houses, including Ali Efendi's House, are restored and transferred to the future in Ula, which hosts beautiful examples of residential architecture.

Keywords: Ottoman-Turkish house, Ula's house, traditional, Ali Efendi's House, Nail Çakırhan's style

Öz: Muğla'nın ilçelerinden biri olan Ula, geleneksel ev dokusunu büyük ölçüde korumuştur. İlçede evler çoğunlukla bahçelerinin bir kanadına inşa edilmiş olup, bir veya iki katlıdır. Ula'da Osmanlı-Türk evi geleneğinde olduğu gibi dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tiplerinin yanı sıra sofasız ev örnekleri de bulunmaktadır. Günümüze ulaşan geleneksel Ula evlerinin çoğu 1900'lü yılların başlarından kalma örneklerdir. İlçe'de iki yüzden fazla tarihi ev mevcuttur. Tek katlı örneklerin çoğunluğunu oluşturduğu konutların çoğu harabeye dönüşmek üzeredir. Ali Efendi'nin Evi de bunlardan biridir. Günümüzde yapı atıl durumda olup mimari özelliğini her geçen gün kaybetmektedir. Bu çalışmada, daha önce doğrudan herhangi bir yayına konu olmayan Ali Efendi'nin Evi'nin mimari ve süsleme özellikleri incelenmiştir. Ayrıca söz konusu evin, Ula ve diğer Osmanlı-Türk evleri arasındaki yerinin belirlenmesinin yanı sıra Nail Çakırhan'ın gerçekleştirdiği çeşitli imar faaliyetlerine, babası Ali Efendi'nin Evi de dahil olmak üzere Ula evlerinin yerel mimari özelliklerinin yansımaları üzerinde durulmuştur. Ali Efendi'nin Evi, Ula'da doğa ile uyumlu iki katlı konutlardan biridir. Bu yapı, aynı zamanda Ula'nın mimari geleneğini kendi evinde uyguladığı için Ağahan Ödülü'nü kazanan mimar Nail V. Çakırhan'ın (1910-2008) babasının evidir. Nail Çakırhan'ın doğup büyüdüğü bu ev, Muğla'nın Ula İlçesi'ndeki Alparslan Mahallesi'nde 27 numarada yer alır. Yapı, iki dönümlük bahçenin kuzeydoğu kanadına inşa edilmiştir. Bahçenin güneybatı köşesindeki yeşil boyalı kuzulu kapısı avluya açılmaktadır. Yapı hem zemin kat, hem de üst katta orta sofalı plan tipinin bir örneğini sergilemektedir. Evin ön cephesinin ortasında, iki kat boyunca yükselen alt ve üst kat sofalarının altıgen dışa taşması bulunmaktadır. Zemin katta mutfak, sofa, tuvalet ve banyo yer alır. Üst kata, üç oda ve bir sofa olmak üzere dinlenme alanları mevcuttur. Konutun iki katı arasındaki bağlantı, evin ön tarafında bulunan tek kollu merdivenle sağlanır. Ali Efendi'nin Evi, Batılı etkilerin Ula'daki konut mimarisine yansımaya başladığı yıllarda inşa edilmiştir. Geleneksel tarzını büyük ölçüde koruyan evde, Batı etkili unsurlar sınırlı oranda süreç içinde uygulanmıştır. Dünyaca ünlü mimar Nail Çakırhan, başta babası Ali Efendi'nin Evi olmak üzere Ula'nın geleneksel mimarisini meslek hayatında örnek almıştır. Ula'nın Osmanlı-Türk konut mimarisi içinde büyümesinin verdiği bilinçle Nail Çakırhan, pratik çözümler sunduğu Muğla İl'inde birçok ev ve turizm işletmesinin hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, bölgede kaybolmaya yüz tutan tarihi dokunun canlanmasına öncülük eden Nail Çakırhan, İlçe'de kendi adıyla anılan mimarinin yaşatılmasında babasının evinin yanı sıra diğer Ula evlerinin etkisinde kalması önemli bir rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Türk evi, Ula evi, geleneksel, Ali Efendi'nin Evi, Nail Çakırhan tarzı

Giriş

Günümüze ulaşan geleneksel Ula evlerinin çoğu 1900'lü yılların başından itibaren yapılan örneklerden meydana gelir. Evler, aile mahremiyeti gereği etrafı yüksek duvarlarla çevrili bahçenin bir kanadına inşa edilmiştir. Ula'nın dar sokaklarının sınırını evler ve bahçe duvarları oluşturur.

Sokaktan konutların avlusuna, üzeri kiremit örtülü ahşap çatıyla kapatılan ve Muğla bölgesinde yaygın görülen "kuzulu kapı" adı verilen tek ya da çift kanatlı kapıdan girilir. Bu kapıların kanatlarından birine açılan ikinci bir küçük kapı yer alır (Erarslan, 2017, s. 253). Kırsal yerlerde genellikle çift kanatlı bahçe kapılarından birinin içine yerleştirilen tek kanat ile geçiş kolaylığı sağlanmıştır (Kuban, 2020, s. 152-153). Bu tarz uygulamaların Muğla'nın Menteşe ve Ula İlçeleri'nde örneklerine rastlanır. Ahşaptan yapılan kuzulu kapılar gri, mavi, pembe, yeşil gibi farklı renklerde boyalıdır. Ula'da sınırlı sayıda kuzulu kapının günümüze ulaştığı görülür (Değer, 2012, s. 208, Tablo 4.43-Tablo 4.43; Kıntak Kozak, 2014, s.146-151).

Ula'da genellikle eski evler, subasman ya da bodrum kat üzerinde (Erarslan, 2017, s. 253) tek veya iki katlı olarak yapılmıştır. İlçe'de taş yığma sisteminde inşa edilen eski evlerin çoğunun duvarları kireçli harçla sıvanmış ve üzerleri alaturka kiremitle örtülmüştür. Geniş saçaklı evlerin çatılarında, Muğla bacası olarak bilinen üzeri kapalı ve dört tarafı açık olan bacalar kullanılmıştır.

Osmanlı-Türk evi geleneğinde olduğu gibi (Eldem, 1968) İlçe'de sofasız evlerin yanı sıra dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tiplerinin örneklerine rastlanır. Ege ve Batı Anadolu'nun iklim şartlarına uygun olarak yapılan dış sofalı tipteki evler (Eldem, 1984, s. 62), İlçe'de yaygın olarak görülür. Kare, beşgen veya altıgen biçimde taşıntı yapan merkezi bir orta mekân biçimindeki sofalar, kimi zaman Ula evlerinde kullanılmıştır. Bu tipteki sofaların cephelerinden kapı açıklığının bulunduğu duvar hariç olmak üzere avluya bakan diğer duvarlarına birer pencere açılmıştır (Erarslan, 2017, s. 254).

Ula evleri, Osmanlı-Türk evi geleneğinde olduğu gibi her oda kendi başına oturma, yeme içme, çalışma ve yatma gibi eylemleri karşılayan öğelere sahiptir (Küçükerman, 2007, s. 69). Ön sofaya veya orta sofaya açılan çift kanatlı ahşap oda kapıları sade işçilik gösterir. Evlerin pencereleri, alt bölümü düşey sürgülü olarak tasarlanan giyotin pencerelerden oluşur. Çoğunlukla tavanları ahşap çıtakari kaplamalı yapılmakla birlikte günümüze ulaşan sınırlı örnekte, göbekli tavan işçiliğine sahip olanların da bölgede kullanıldığı görülür. Ula evlerindeki odalarda yüklük ve ona bitişik bir kişinin ayakta yıkanabileceği veya abdest alabileceği bir gusülhaneye yer verilmiştir. Eşya koymak amacıyla odaların pencerelerinin üst hizasını dolanan serpenç adı verilen raflar bölgede kullanılmıştır. Ahşap malzemeden yapılan tavan, kapı, pencere, serpenç, yüklük ve dolaplarda bölgede yaygın olan çam ve pınar ağaçları tercih edilmiştir (Erarslan, 2017, s. 254).

Ula'da iki karanlık odalı çiftçi evlerinin, mekânlarından biri gıda ve eşya konulması için ayrılmış (Eroğlu, 2011, s. 172), diğeri ise dinlenme ve oturma odası olarak düzenlenmiştir. İlçe'nin evlerinin oda sayılarında giderek ihtiyaca yönelik olarak artış olmuştur. Hatta bazı konutlar, birbirine bitişik biçimde ön sofaya açılan yan yana ikişer odalı yapılmıştır. Bununla birlikte aynı bahçe içinde birbirinden bağımsız evler inşa edilmiş olup zamanla eski olanı müstemilat olarak kullanılmıştır. Evlerin büyük çoğunluğunda, bahçe ile avluyu birbirinden ayıran 20-30 cm yüksekliğinde çiçeklik duvarı, bahçelerin peyzajında önemli bir öğe olmuştur. Çoğu zaman çiçeklik duvarına bitişik bir havuz ve kuyuya yer verilmiştir.

Çalışmaya konu olan Ali Efendi'nin Evi¹, Ula'da genişçe bir bahçenin kuzeydoğu kanadına geleneksel mimari tarzda inşa edilen ve özgünlüğünü büyük oranda koruyan örneklerden biridir. Yapı, ayrıca Ula'nın eski evlerinin mimarisinin özellikle Akyaka Beldesi'nde sürdürülmesinde etkin rol oynayan mimar Nail V. Çakırhan'ın (1910-2008) doğup büyüdüğü babasının evi olmasıyla dikkati üzerine çeker (Akbulut, 2008, s. 168-169). Meslek hayatında kendini yetiştiren ve ileri görüşlü bir kişi olan Nail Çakırhan, Ula'daki Osmanlı-Türk konut mimarisi içinde büyümenin verdiği bilinç ile pratik çözümler sunduğu Muğla İl'indeki birçok ev ve turizm işletmelerinin hayata geçirilmesini sağlamıştır (Çakırhan, 2005; Akbulut, 2008, s. 167-170; Güneş vd., 2011).

Bu çalışmada, daha önce herhangi bir yayına doğrudan konu olmayan² Ali Efendi'nin Evi'nin plan ve mimari özellikleri incelenmiştir. Ayrıca söz konusu evin, mimari açıdan Ula ve

¹ T.C. Ula Kaymakamlığı'nın yürütücülüğündeki TR32/TUR0052 numaralı "Dört Mevsim Kültür Rotamız Ula" adlı Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın (GEKA) projesinde hem danışman, hem de araştırmacı olarak görev aldığımdan dolayı çalışmaya konu olan Ali Efendi'nin Evi'nin incelemelerinin bir kısmı bu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Makalede yer verilen yukarıda adı geçen proje kapsamında çektiğim tüm fotoğraflar aksi belirtilmediği takdirde tarafıma aittir. Ayrıca söz konusu yapının planlarının çizimini birlikte yaptığımız T.C. Ula Belediyesi'nin İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nde Harita Teknikeri olan Mehmet KASAP'a ve Sanat Tarihi Bölümü'nde öğrencim İlhan Kadir BİLGİN'e teşekkür ederim.

² T. Kıntak Kozak "Ula ve Ula Evleri" adlı kitabında, "Nail Çakırhan'ın Babasının Evi'nin" içine giremediğinden dolayı sadece yapının cephelerine ait özelliklerden kısaca bahsetmiştir. Bkz. Kıntak Kozak, 2014, s. 273-274. Ayrıca G. Değer,

diğer Osmanlı evleri içerisindeki yerinin tespit edilmesinin yanı sıra Nail Çakırhan'ın gerçekleştirdiği çeşitli yapı faaliyetlerine, babası Ali Efendi'nin Evi'nin yöresel mimari özelliklerinin yansımaları üzerinde durulmuştur. Günümüzde ikamet edilmeyen yapı, her geçen gün mimari özelliklerini yitirmektedir.

Nail Çakırhan, anılarında birkaç cümleyle doğup büyüdüğü evden ve ailesinin kökeninden bahseder. Anne tarafı Molla Ahmatlar ve baba tarafı Hacı Çakırlar olarak bilindiğini, babası Ali Efendi'nin atalarının Arabistan'dan geldiğini ifade ederek, dedesi Hacı Hasan'ın oğlu Ali'nin 1907 yılındaki düğününden sonra evinin yanına iki dönümden oluşan bahçe içine iki katlı bir ev inşa ettirdiğini belirtir (Akbulut, 2008, s. 13-14). Ali Efendi, Halise Hanım ile evlenmiş, çiftin ilk çocukları olan Nail'in ardından dünyaya gelen Saniye ve Necati adlarını verdikleri toplam üç evladı olmuştur (Akbulut, 2008, s. 13).

Nail Çakırhan anılarında babası hakkında başka bilgiler de verir. I. Dünya Harbi'nde Kafkasya Cephesi'nde görev alan Ali Efendi, bu süre içinde ağır bir çiçek hastalığı geçirmesine ve savaşta öldüğü zannedilmesine karşın memleketine dönebilmiştir (Akbulut, 2008: 16). "Güzel Ali" lakabıyla tanınan Ali Efendi'nin savaştan sonra söz konusu lakabından eser kalmamış; I. Dünya Harbi'nin ardından Kurtuluş Savaşı'nın başlaması üzerine bünyesi zayıf düşen Ali Efendi'yi, babası tüm servetini bağışlayarak harbe göndermemiştir (Akbulut, 2008 s. 16).

Konu

Ailesi için yapılan ve Nail Çakırhan'ın da 1910 yılında doğduğu söz konusu ev (Akbulut, 2008, s. 13), Muğla'nın Ula İlçesi'ndeki Alparslan Mahallesi'nde numara 27'de yer alır (Resim 1-3). Konut, Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun tescillediği Ula'daki yirmi bir evden biridir³.

Resim 1: Evin zemin ve üst kat planı (Çizim: M. Kasap, G. Ayhan, İ. K. Bilgin)

Yapının yerinin seçiminde aile mahremiyeti anlayışı gözetilerek içe dönük olarak tasarlanmıştır. Ev, sokaktan ve komşuların görüş alanından oldukça uzağa, iki dönümden oluşan bahçenin kuzeydoğu kenarına konumlandırılmıştır. Alparslan Caddesi ve Şahinler Çıkmazı olmak üzere bahçesinin iki kenarından yolun geçtiği ev, arazinin bu sokaklardan en uzak köşesine yapılmıştır (Resim 2).

Ali Efendi'nin Evi, mülkiyet sınırlarını oluşturulan yüksek duvarlarla çevrili bahçenin güneybatı köşesine inşa edilen yeşil renk boyalı kuzulu kapısıyla dikkat çeker. İki kanatlı ahşap

yüksek lisans tezi kapsamında "Nail Çakırhan'ın çocukluğunun geçtiği Ula'da yaşadığı ev" ile ilgili bir paragrafta yapı hakkında kısaca bilgi vermiştir. Bkz. Değer, 2012, s. 205.

³ T.C. Ula Belediyesi'nin İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nde Harita Teknikeri olan Mehmet KASAP'ın 2021 yılına ait tescilli evlerle ilgili verdiği güncel bilgi için kendisine ayrıca teşekkür ederim.

kapının üzeri alaturka kiremitle kaplı beşik çatıyla örtülüdür. Kapının sağ kanadına, 1,36 x 63 cm ebatlarında küçük boyutlu ve sivri kemerli ikinci bir kapı açılmıştır (Resim 4).

Resim 2: Evin vaziyet planı (Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nden)

Resim 3: Evin güneyden görünümü

Resim 4: Evin kuzulu bahçe kapısı

İki katlı olarak yapılan ev, orta sofalı plan tipinin bir örneğini sergiler (Resim 1). Evin arka ve yan duvarlarıyla bahçeye bakan zemin katın duvarı, kâğıt yığma olarak yapıldığı ve üst kat bahçe bakan duvarı, ahşap karkas sistemle inşa edildiği tespit edilmektedir. Arka cephe dışında (Resim 5) diğer tüm cepheler sıvalı olup beyaz badanalıdır (Resim 3, 6).

Evin ön cephesinin ortasında iki kat boyunca yükselen alt ve üst kat sofasının altıgen dışa taşması⁴ yer alır (Resim 1, 6). Zemin kat ile bahçe aynı kottadır. Bu katta mutfak, sofa, tuvalet ve banyo mevcut olup günlük işlerin yapıldığı bir kat olarak düzenlenmiştir. Üst kat, üç oda ve bir sofayla daha çok dinlenme alanlarını barındırır.

Arka cephe, baca çıkıntısı dışında sağır bırakılmıştır. Evin güneybatı yöndeki yan duvarı, bahçe kapısından görülen cephesidir (Resim 3). Her iki katta ikişer pencere açıklığı vardır. Bu cephenin ortasından baca çıkıntısı yükselerek yan yana iki tuğla örgülü Muğla bacasıyla son bulur. Bu bacalardan biri mutfağın, diğeri ise üst kat odasının ocağına aittir. Diğer yan ve arka cephenin ortasından yükselen bacalar ise tektir. Bu bacaların da örtüsü yöresel Muğla bacası tipinde alaturka

⁴ C. E. Arseven yazdığı Sanat Ansiklopedisi'nde "Dışa taşmak: Bir binadan cephe yüzünün zeminden itibaren dışarıya taşma. Bu gibi kısımlara dışrak denildiği..." şeklinde ifade etmektedir. Bkz. Arseven, 1943, s. 460.

kiremit örgüden oluşur (Resim 5). Kuzeydoğu yöndeki yan cephenin alt katında tuvalet ve banyoya ait birer pencere ile üst katında yan odaya ait ikişer pencere bulunur.

Resim 5: Evin arka cephesinden görünüm

Resim 6: Evin ön cephesinden görünüm

Yapının ön cephesi, içinde günümüzde birkaç ağacın bulunduğu bahçeye bakar (Resim 6). Bu cephenin güney ucundaki merdivenle ikinci kat sofasına ulaşılır. Konutun her iki katı arasındaki bağlantı, sadece evin ön cephesine paralel yerleştirilen bu tek kollu merdivenle sağlanır. Dokuz basamaklı ve sahanlıklı merdivenin yüzeyi 30 x 30 cm ölçülerindeki mozaik görünümlü karosimanlarla kaplıdır. Söz konusu merdivenin altından, mutfığa ve sofaya ait olan birer giriş açıklığıyla zemin kata ulaşım sağlanır. Her iki açıklıkta tek kanatlı kapıyla örtülmüştür.

Evin ön cephesinde avluya açılan kilere/odunluğa ait bir kapı açıklığı yer alır. Ancak mekânın tek kanatlı ahşap kapısı mevcut değildir. Sofa taşmasının duvar örgüsü üst katta oldukça ince tutulmuştur. Cephenin ortasına yerleştirilen zemin ve üst katın sofalarının dışa taşmasının beş

yüzünde birer giyotin pencere bulunur. Yapıda ahşaptan yapılan kat ayırımı sadece her iki katın sofasının dışa taşmasında görülür. Üst katta ayrıca yan odalara ait ikişer pencere ön cepheye açılır.

Ev, alaturka kiremitle kaplı birleşik kırma çatıyla örtülü olmakla birlikte yapının dört yönünde saçağı vardır. Konutun arka cephesi hariç olmak üzere diğer üç yönde geniş tutulan saçağında, çıtakari saçak altı kaplamasına yer verilmiştir (Resim 7). Ayrıca ön cephede merdiven üzerine denk gelen saçağın olduğu kısım, teneketurayla daha da uzatılmıştır. Saçak altıyla birlikte teneketuranın yaklaşık olarak eni 1.64 cm'dir.

Resim 7: Evin dışa taşmasının saçak altı kaplaması

Evin zemin katında mutfak, sofa, tuvalet ve banyo mekânı yer alır. Yapının güneybatısında doğrudan bahçeye açılan bir kapısı bulunan mutfağa girilir. Kareye yakın planlı mutfak bölümü bir oda boyutunda yapılmıştır. Bu bakımdan mutfağın ferah bir mekân olduğu görülür. Mutfağın güneybatı duvarının ortasında 96 x 1,71 cm ölçülerinde ocak ile ocağın iki yanında birer düşey dikdörtgen pencere bulunur (Resim 8). Yuvarlak kemerli ocağın ana ateşliğinin yanına yapılan altlı üstlü birer nişle bu öge, daha işlevsel hale getirilmiştir. Mekânın güneydoğu duvarında tek bir dolap yer alır. Dolabın alt gözü gizli bölmeli olmakla birlikte ayrıca üç rafı vardır; ancak dolabın tek kanatlı kapağı mevcut değildir. Küçük boyutlu bir lavabo, mekânın kuzeybatı duvarının kuzey ucuna bitişik yapılmıştır. Mutfağın sıkıştırılmış toprak zemininin yerini zamanla dayanıklılığı ve işlevselliğinden dolayı sekiz kollu yıldız motifinin işlendiği 20 x 20 cm ölçüsündeki karosimanlara bıraktığı bir uygulamayı barındırır (Resim 9/a). Mekân, kirişleri açıkta bırakılan tavan örtüsüne sahiptir (Resim 8). Bununla birlikte tek kanatlı bir kapı ile mutfağın kuzeydoğusunda bulunan sofaya geçilir.

Mutfağa yakın konumlandırılan günlük işlerin yapıldığı zemin katın orta sofası, üst kat sofasına göre büyük tutulmuştur. Kuzeybatı-güneydoğu yönde uzanan sofanın dip duvarı sağır olup ön cepheye bakan kısmı altıgen dışa taşmalıdır (Resim 1, 6). Dışa taşmanın yüzeylerine açılan pencereler, sofanın oldukça aydınlık olmasını sağlamıştır. Sofa, güneybatı yönde kapı açıklığı dışında diğer beş yüzünde birer düşey dikdörtgen giyotin pencereye sahiptir (Resim 6). Pencerelerin söve ve kanatlarının yanı sıra menteşeleri yer yer tahrip olmuştur. Tabanı 20 x 20 cm ölçülerinde mekezinde bir çarkıfeleği andıran motifin işlendiği karosimanlarla kaplıdır (Resim 9/b). Sofanın kuzeybatı duvarını boydan boya kaplayan yanlarda dörder, ortada üç raftan oluşan ahşaptan yapılan kapaksız dolap bulunur. Bu mekânın kirişlerinin açıkta bırakıldığı tavan örtüsü mevcut olmakla birlikte zemin kat, üst kata göre daha alçak tavana sahiptir. Tavanın alçak yapılması, büyük tutulan pencerelerin alt seviyesinin zemine yakın konumlandırılmasına neden

olmuştur. Ayrıca dışa taşmanın duvar yüzeyine açılan soba borusu deliği, sofada soba kullanıldığını gösterir.

Resim 8: Mutfak ocağı ve ocağın iki yanında yer alan pencere açıklıkları

Resim 9: Evin zemin katındaki mutfak, sofa ve koridoruna ait karoların çizimi (Çizim: G. Ayhan)

Zemin katta, sofanın kuzeydoğusunda dar tutulan tek kanatlı kapının gerisinde L biçimli bir koridora yer verilmiştir. Koridor kapısının tam karşısında kare planlı tuvalet ile bu mekânın güneydoğusunda dikdörtgen planlı bir banyo mevcuttur. Banyoya erişim için yapılan koridor bölümü, sadece bahçeden ulaşılan kilerin/odunluğun yamuk planlı tasarlanmasına neden olmuştur (Resim 1). Koridorun zemini, merkezinde çiçek motiflerinden oluşan süslemeye yer verildiği 20 x 20 cm ölçülerinde karolarla kaplı olmakla birlikte (Resim 9/c) koridorun üzeri çıtakâri tavanlıdır. Tuvaletin zemini de mozaik desenli karolarla döşenmiştir. Koridor, tuvalet ve banyo kapılarının yüzeyi panolarla hareketlendirilmiştir. Kapılar, altta ve üstte birer yatay dikdörtgen, ortada yan yana iki boyuna dikdörtgen panodan oluşur.

Ön cephede yer alan üst katın dışa taşması zemin kat ile benzer özellikler taşır. Bu katta da altıgen dışa taşmanın beş yüzünde birer düşey dikdörtgen pencere, güneybatı yüzünde ise kapı

açıklığı bulunur. Sofaya açılan pencerelerin görüş alanı, önündeki bahçeye hâkim konumdadır. Zemin kat sofası, mutfak ile yan odaların tüm pencereleri demir parmaklığa sahipken, üst kat sofasınıninkilerde böyle bir uygulamaya yer verilmemiştir (Resim 6-7).

Asıl oturma katı olarak üst kat şekillenmiştir (Resim 1). Üst katta sofa, oturma odası/yatak odası gibi yaşam alanları yer alır. Bu katta, sofaya birer kapı ile açılan yan yana üç oda mevcuttur. İki yan oda, birbirine yakın ölçülere sahipken orta oda daha küçük boyutludur. Yan odaların sofaya bakan köşesi pahlanarak bu bölüme diyagonal olarak birer kapı yerleştirilmiştir. Yan odaların iki cephesinde ikişer penceresi vardır. Orta odanın sadece sofaya açılan birer kapı ve penceresi olduğundan diğer iki odaya göre daha az ışık alır. Her üç odada genişletilmiş yakma alanı olan birer ocak bulunur. Yan odaların ocağı, orta odanınkinden daha büyük ve süslüdür. Sofa ve tüm odaların zemini ahşap kaplamalıdır.

Kuzeydoğu yöndeki odanın arka ve yan duvarları ön cepheye bakan duvarına göre daha kalındır. Mekânın kuzeydoğudaki duvara açılan 1,00 x 1,75 cm ölçülerinde ocağı bulunur (Resim 10/a). Yuvarlak kemerli ocak, beş yüzlü nişe sahiptir. Ocağın ateşlik sekisinin ön tarafı, 20 x 20 cm ebatlarında tek sıra karosimanlarla kaplıdır. Geniş tutulan ocağın kemer köşeliklerinde bir daldan çıkan çiçek motifine simetrik olarak yer verilmiştir. Silmelerin yanı sıra geometrik ve bitkisel motiflerle süslü ocağın alınlık kısmında ortada yıldız ile bu desene dönük işlenen birer ay motifi görülür. Ocağın iki yanında birer düşey dikdörtgen giyotin pencere mevcuttur. Bunlarla aynı özelliklere sahip olan odanın ön cephesine açılan ikişer penceresi vardır. Odanın pencereleri hem demir parmaklıklı, hem de ahşaptan yapılan çift kepenklere sahiptir. Odanın iki kanatlı sade düzenlenen kapısı panolarla hareketlendirilmiş olup her bir kanat, düşey dikdörtgen üç panolu bir düzenleme gösterir. Kapıların demir aksamları arasında bölgede yaygın kullanılan lale biçimli aynalığı olan kilitler görülür. Odanın pencere seviyesinin üst tarafından dolanan dört yönde serpenç yer alır. Mekânın çitakâri tekniği ile oluşturulan tekne tavanının etrafı fistolu olup tavan süslemesi odaya özgüdür. Bu odada yüklük kompleksi bulunmamaktadır. Söz konusu öge, günümüze gelememiş olabileceği gibi yapılmamış da olabilir. İki cepheye açılan pencerelerin yanı sıra tavan ve ocaktaki süslemeler, bu mekânın başoda olarak düzenlendiğine işaret eder.

Resim 10: Evin kuzeydoğu, orta ve güneybatıdaki odasına ait ocakların çizimi (Çizim: G. Ayhan)

Orta odanın kapısı dışında sadece sofaya açılan giyotin penceresi vardır (Resim 11). Pencere, 1,66 x 93 cm ebatlarında olup iç mekânda yer almasına karşın çift kepenkli yapılmıştır. Orta odanın kuzeydoğu duvarı sağırdır. Güneybatı duvarının neredeyse tamamını birbirine bitişik yapılan yüklük ve gusülhane kaplar. Ahşaptan inşa edilen yüklük kompleksinin uzunluğu 2,03 cm ve yüksekliği 2,09 cm'dir. Yüklük ve gusülhane, hem orta hem de güneybatıdaki odadan kullanılabilir şekilde tasarlanarak işlevselliği artırılmıştır. Aynı zamanda her iki oda için tek yüklük kompleksi yapılarak mekânların düzenlenmesinde hesaplı davranıldığı görülür (Resim 12-13). Her odaya özgü tasarlanan hem gusülhanenin tek kanatlı kapısı, hem de yüklüğün alt tarafında

biri küçük tek kanatlı ve üst tarafında büyük çift kanatlı kapağı mevcuttur. Yüklüğün büyük kapakları ile gusülhanenin kapısı altta ve üstte ikişerli olmak üzere dört panodan oluşan düzenleme gösterir. Ayrıca yüklüğün alttaki dolapları küçük olmasından dolayı tek panoludur.

Resim 11: Evin orta odasının kapı ve pencere açıklığı ile kuzeydoğu odasının kapı açıklığı

Orta odanın kuzeybatı duvarının ortasında ocak yer alır. Ön cephesi alçıdan yapılan ocak, 77 x 1,24 cm ölçülerindedir (Resim 10/b). Ocak üzerinde biri büyük, diğeri küçük olmak üzere iki rozetten oluşan bezeme mevcuttur. Ocağın güneybatısında 1,67 x 75 x 25 cm boyutunda kapaklı bir dolap bulunmakla birlikte dolabın tek kanatlı kapağı yüklüktekiler gibi altta ve üstte ikişerli olmak üzere toplam dört panoludur. Ayrıca alt tarafında yatay bir panoya sahip olan dolap, iki raflı ve altta gizli bölmelidir. Kapı hizasının üzerinden üç yönde odayı kuşatan serpenç, iki yanda yüklükle birleşir. Odanın tavanı sade çıtakâri düzenleme gösterir. Odanın tavanından kare küçük alan kesilerek çatıya çıkış için bir açıklık oluşturulmuştur. Bunların dışında odalarda ocak kullanımının yerini zamanla sobaya bırakmasıyla birlikte ocağın baca bölümüne delik açıldığı görülür. Bu deliğin karşısındaki duvarda da ikinci bir delik mevcut olup, ocağın bacasına kadar uzatılan borularla sofada soba kullanıldığını gösterir.

Resim 12-13: Evin güneybatıdaki odasına ait gusülhane, yüklük ve lambalığının görüntüleri

Güneybatıdaki odanın her duvarı işlevsel hale getirilmiştir. Mekânın kuzeydoğu duvarı boyunca birbirine bitişik olarak sırasıyla ahşaptan yapılan gusülhane, yüklük ve lambalık yer alır. Gusülhane ve yüklük orta odadan da kullanılmakla birlikte lambalık bu odaya özgüdür. Yüklük

kompleksinin toplam yüksekliği 2,13 cm ve uzunluğu 2,45 cm'dir. Gerek gusülhane kapısı gerekse yüklüğün dolap kapakları, orta odada olduğu gibi dört panoludur. Yüklüğün alt bölümünde, ortada sadece tek kanatlı küçük bir kapak ile bunun iki yanında, boyuna dikdörtgen ikişer panoya yer verilmiştir. Yüklük ile oda kapısı arasında kalan bölümde 1,27 x 40 cm ölçülerine sahip, yuvarlak kemerli ve içi alçıyla sıvalı ahşaptan yapılan lambalık vardır. Lambalığın 50 cm çapındaki daire biçimli ahşap zemininin yarısı çıkmalıdır. Ayrıca kemer köşeliklerine birer beş kollu yıldız işlenmiştir. Yüklük kompleksiyle tavan arasındaki bölüm boş bırakılmış olup bu kısım da yeri geldiğinde yatak, yorgan gibi eşyaları koymak için kullanılmıştır. Ayrıca odanın güneybatı duvarında 1,76 x 92 x 27 boyutlarında iki tane yan yana dolap mevcuttur. Bunlar, orta odanın dolabındaki gibi raf ve kapak düzenlemesine sahiptir (Resim 14).

Resim 14: Güneybatıdaki odanın ocak, pencere ve dolap düzeni ile Nail Çakırhan'ın bu odada çekilen bir fotoğrafı (Çakırhan, 2005, s. 277)

Güneybatıdaki odanın aynı yöndeki yan duvarının ortasında 1,49 x 1,73 cm ebatlarında ön yüzü alçıdan yapılan ocak mevcuttur. Ocağın ateşlik sekisi odaya doğru taşınılıdır. Ocakta görülen süslemelerin çoğu bitkisel motiflerden oluşur. Ocağın alınlık kısmının ortasına bir rozet ve kemer köşeliklerinde simetrik biçimde kavisli gövdeye sahip birer çiçek motifi kabartma olarak işlenmiştir (Resim 10/c). Ocağın bacasına açılan soba deliği bu odada da görülür. Kuzeydoğu odadaki gibi ocağın (Resim 14) iki yanında her biri, iki kepekli olan birer giyotin pencereye yer verilmiştir. Odanın güneydoğuya bakan iki penceresi de aynı özelliklere sahiptir (Resim 15). Pencereilerin üst hizasından dolanan serpenç düzenlemesi bu mekânda da üç yönde mevcuttur. Ayrıca odanın tavanı, çıtakârî tekniğiyle sade geometrik süslemeli olarak yapılmıştır.

Resim 15: Güneybatıdaki odanın güneydoğu yöne açılan pencereleri

Evin hem yan odalarının hem de dış kapısının boyutları 1,14 x 2,34 cm iken (Resim 16); sadece orta odasının kapısı 1,07 x 2,34 cm ölçülerinde yapılarak bu kapının eni biraz dar tutulmuştur. Üst kat kapılarının her birinin alınlık bölümünde yer verilen panoda, 50 x 14 cm ölçülerinde yatay olarak yerleştirilen bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyona rastlanır. Bununla birlikte yapının saçak altı, kapı, pencere, yüklük kompleksi gibi tüm ahşap öğeleri açık ve/veya koyu mavi renkte boyalıdır.

Resim 16: Orta odanın penceresi, güneybatı odanın kapısı ve dış kapısının sofadan görünümü

Su dinlendirme ve bahçe sulamak amacıyla evin güneydoğusuna yapılan havuz 1,42 x 2,02 cm ölçülerindedir (Resim 3). Evin kuzeydoğusunda eve yakın konumlandırılan kümes ve ona bitişik kareye yakın planda tuvalet olması muhtemel bir mekân olup içerisinde eşyalar olmasından dolayı bu kısma girilememiştir. Bu mekânların üzeri sundurma çatıyla örtülüdür. Kümesin kapısının yanı sıra demir parmaklıklı ve tel örgülü düşey dikdörtgen pencere açıklığı eve dönük şekilde tasarlanmıştır. Küçük mekân, birer kapı ve çatıya yakın yerleştirilen pencere açıklığına sahiptir. Mekânın kapısı kümesle aynı yöne açılırken, yatay dikdörtgen penceresi güneydoğu cephesine yerleştirilmiştir. Söz konusu mekânlar günümüzde oldukça harap haldedir. Bunların

yanı sıra kuzulu kapıyla ev arasındaki alanda ve bahçeye hâkim bir konumda yapılan çardağın taş kaplamalı zemini günümüze gelebilmiştir.

Karşılaştırma ve Değerlendirme

Halkın zenginleşmesiyle birlikte 17. yüzyıldan sonra geleneksel konut mimarisindeki gelişmeler genele yayılmıştır. Bu bağlamda evlerin kat sayısında artış olmuştur (Arel, 1982, s. 77). Rutubet, yağmur, soğuk gibi nedenlerle konutlar çoğunlukla iki katlı yapılmaya başlanmış, asıl yaşam alanları bu grup evlerde üst kata alınmıştır (Eldem, 1968, s.12; Kuban, 2020, s. 44-45). Söz konusu durum, 20. yüzyılın başlarında Ula'da inşa edilen ünlü mimar Nail Çakırhan'ın babası Ali Efendi'nin Evi için de geçerlidir. Çalışmamıza konu olan ev dışında, bu dönemde İlçe'de iki katlı evler yapılmaya başlanmıştır.

Geleneksel ev dokusunu büyük oranda koruyan Ula, yerel konut mimarisinin örneklerinin takip edilebildiği (Kıntak Kozak, 2014, s. 127-329; Erarslan, 2018, 36-49) Anadolu'daki sayılı İlçe'lerden biridir. Tek katlı Ula evlerinde, bahçeye açılan ön cephe dışında çoğunlukla arka ve yan cepheler sağır bırakılarak bu cephelere özen gösterilmemiştir. Bu özelliğin iki katlı evlerde pek uygulanmadığı görülür. Ali Efendi'nin Evi, yan cephelerinin pencereyle dışa açılması bakımından bölgede sınırlı örneği görülen konutlardan biridir. Bunlara örnek olarak Şennur-Memiş Altın Evi ve Meşrure Özbay Evi (Kıntak Kozak, 2014, s. 253-259) verilebilir.

Osmanlı-Türk konut mimarisinde bahçeye bakan yön, ön cephe olarak düzenlenmiştir (Kuban, 2020, s. 63). Evlerin konumunun seçiminde iklim şartları gözetilmiş (Küçükerman & Güner, 1995, s. 65, 67), yapıların ön cephesinde ağırlıklı olarak sıcaklığın yüksek olduğu güney (Bektaş, 2019, s. 24) ve ara yönler tercih edilmiştir. Bu açıdan Ali Efendi'nin Evi'nin ön cephesinin güneydoğu yöne konumlandırıldığı görülür.

Oldukça az engebeli bir bölgede yer alan Ula'da, çoğunlukla eski evlerin bahçesi vardır (Uykucu, 1983, s. 223-224). En az bir veya bir dönümden fazla olan bu bahçelerde bir ailenin geçimini sağlayabildiği çeşitli meyvelerin yanı sıra tütün, tahıl, üzüm ve sebzeler yetiştirilmiştir (Benedict, 1974, s. 45). Bu nedenle bahçeye ayrılan alan bölgedeki evlerde geniş tutulmuş olmakla birlikte havuz ve tulumaya yer verilmiştir (Renda, Yenişehirlioğlu, Müderrisoğlu, Alp, 1995, s. 45; Kuban, 2020, s. 13). Ali Efendi'nin Evi'nin avlusunda yapıya yakın konumlandırılan bir havuza rastlanır.

Osmanlı-Türk evi geleneğinde çoğu zaman saçaklar oldukça geniş tutulmuştur (Bektaş, 2019, s. 85). Ula'nın çok yağmurlu bir bölgede bulunması nedeniyle geniş saçak kullanımı kaçınılmaz olmuştur. Ula evlerinin büyük çoğunluğunda saçak altı açıkta bırakılmayıp ahşapla kaplanmıştır. Saçak altı kaplamasının sade uygulamaların yanı sıra çıtakâri tekniğiyle yapılan geometrik motiflerle süslenen örnekleriyle karşılaşılr. Ali Efendi'nin Evi'nin arka cephesi hariç diğer üç cephesinde, çıtakâri tekniğindeki saçak altı kaplamasına yer verilmiştir. Şennur-Memiş, Varol Eroğlu ile Gökalp Gündüz Evleri (Kıntak Kozak, 2014, s. 282-284, 300-303) de bu tür uygulamaların görüldüğü Ula örnekleri arasındadır.

Saçaklara eklenen tura/teneketura kullanımı, Muğla konut mimarisinde özellikle ön cephelerde görülür (Aladağ, 1991, s. 80). Teneketura, incelediğimiz evin sadece merdiven alanının üst tarafına tamamen denk gelecek şekilde yerleştirilerek özellikle yağmur suyunun bu alanın ötesine atılmasını sağlamıştır. İncelediğimiz ev dışında Ula'daki Dürdane Erbaş Evi, söz konusu uygulamaya örnek olarak verilebilir.

Avludan üst katlara ulaşım amacıyla yapılan merdivenler, Osmanlı evlerinde görülen uygulamalardandır (Burkut, 2014, s. 50). Ali Efendi'nin Evi dışında Ula'da sınırlı evde, üst katta çıkış merdiveni yapının dışından orta sofaya bağlanır. Bunlar arasında Menduf Ülkü ve İlyas Bahri Katircioğlu'nun evleri sayılabilir. Ula evlerinde sofa alanına yapılan merdiven, bu alanı daraltır.

Çalışmamıza konu olan yapının içinde bu öğeye yer verilmeyerek zemin ve üst kat sofalarının işlevselliği kısıtlanmamıştır.

Orta Anadoludan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyaya yayılan ve oldukça yaygın kullanılan orta sofalı plan tipi, 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanımı görülür (Kuban, 2016, s. 484). Odalar arasındaki çok yönlü ilişkileri sağlayan sofa (Küçükerman & Güner, 1995, s. 183), iki katlı Ula evlerinde çoğunlukla her iki katta da görülmekle birlikte Engin Akın Konağı ve Hayati Hamza Bey Konağı'nda olduğu gibi üst kat sofası, zemin kat sofasıyla paralellik gösterir (Kıntak Kozak, 2014, s. 161). Buna karşın iki katlı inşa edilen Ali Efendi'nin Evi'nin zemin kattaki sofası, ön ve arka cephe arasında uzanırken; üst kat sofası, sadece ön cepheye hâkim kılınmıştır. Üst kat sofasının arkasında bir odaya yer verilerek bu katın sofası daha küçük tasarlanmıştır (Resim 1).

Genellikle geniş parsellere ayrılmış arsalar üzerine inşa edilen Ula evlerinde çıkma değil de (Evren, 1959), dışa taşma daha yaygın kullanılmıştır. Yapılarda tek veya iki kat yüksekliğinde dışa taşmaya yer verilerek sofa daha işlevsel hale getirilmiştir. İlçe'de dışa taşmanın dikdörtgen, beşgen ve altıgen örneğine rastlanır. Ali Efendi'nin Evi dışında Ula'da her iki kat boyunca yükselen dışa taşmanın görüldüğü konutlar arasında Gökalp Gündüz (Resim 17), Güzide Uluskar ve Menduf Ülkü Evleri (Kıntak Kozak, 2014, s. 300-303, 291-294, 286-289) sayılabilir.

Resim 17: Gökalp Gündüz Evi'nin bahçeye bakan cephesinden görünümü

Sofanın dar cephesi, genellikle bahçeye bakan cephede dışa taşma yapar. Çalışmamıza konu olan evin dışa taşması altıgen biçimindedir. İlçe'de başka geleneksel Ula evinde, bu biçime sahip dışa taşmaya rastlanmamıştır. Mevcut iki katlı evler içinde, genellikle dikdörtgen ve beşgen (Resim 17) dışa taşma tercih edilmiştir. Döneminden benzer örneği tespit edilemeyen altıgen dışa taşmaya, Nail Çakırhan'ın inşa ettirdiği Ula'nın Akyaka Beldesi'ndeki evinde yer verilmiştir (Resim 18-19). Buradaki tek katlı evinin arka cephesinin ortasına yerleştirdiği sofayı, altıgen dışa taşmalı olarak bahçeye hâkim konumda yaptıran Ulalı mimar, baba evindeki uygulamaya öykünmüş olmalıdır (Erarslan, 2017, s. 257).

Resim 18: Nail Çakırhan'a Ağahan Mimarlık Ödülü'nü kazandıran Akyaka'daki evinin planı (Çakırhan, 2005, s. 42)

Resim 19. Nail Çakırhan'ın Akyaka'daki evinin altıgen dışa taşmalı sofasının içten görünümü

Ali Efendi'nin Evi'nde günlük işlerin yapıldığı zemin katın sofası, daha işlevsel olması amacıyla büyük tutulmakla birlikte (Kuban, 2020, s. 192; Çal, 1988, s. 30) mutfaka yakın konumlandırılmıştır. Bu katın sofasının fonksiyonelliği, mekânın kuzeybatı duvarı boyunca yerleştirilen dolapla da artırılmıştır. Ula'da günümüze özgün ulaşan evler içinde bu şekilde dolap uygulamasına rastlanmamıştır.

Tavandaki kirişlerin açıkta bırakılması Osmanlı-Türk evi geleneğinde en yoğun kullanılan uygulamalardan biridir (Küçükerman & Güner, 1995, s. 131). Ali Efendi'nin Evi'nde bu uygulama, sofa altı ile sınırlı olmayıp mutfak örtüsünde de (Resim 8) görülür. Ula konutları arasında benzer tavanların görüldüğü yapılara, Engin Akın (Resim 20) ve Gökalp Gündüz Evleri (Kıntak Kozak, 2014, s. 294-295, 300-303) örnek verilebilir.

Resim 20: Engin Akın Evi'nin alt kat sofasından görünüm

Osmanlı evlerinde plan şemasını belirleyen en önemli unsur odaların sayısıdır (Ürer, 2013, s. 197). Ula'nın eski evlerinde tek, iki, üç, dört gibi oda sayılarına rastlanır. Orta sofaya açılan yan yana üç oda uygulamasının Ula'daki başka örneklerine incelediğimiz ev dışında, Menduf Ülkü ve Recep Akkoca Evi'nde yer verilmiştir. Dolayısıyla bu evlerde ara oda uygulaması görülür. Osmanlı evlerinde ara oda, konumundan dolayı ikinci derece oda addedilir (Eldem, 1968, s. 15-16). Benzer durum incelediğimiz evin orta odası için de geçerlidir. Üç odalı plan tipine Muğla evlerinde az da olsa rastlanır (Aladağ, 1991, s. 43). Ayrıca hem Ula, hem de Muğla evlerinde çoğunlukla odaların aynı yöne sıralanmasında (Aladağ, 1991, s. 43) da benzerlik söz konusudur.

Ula'daki evlerin cephelerindeki baca çıkıntıları, bölgeye özgü Muğla bacasıyla sonlanır (İrgat Ergin, 2008, s. 84-85; Çınar, 2014, s. 62-63). Bununla birlikte İlçe'deki evlerde ocakların yaygın kullanımı görülür. Ankara'nın eski evlerinin her odasında ocağın yer alması bakımından (Akok, 1954, s. 4) Ula'daki evlerle benzerlik gösterir. Ula'daki konutların odalarının yan cephelerine konumlandırılan ocak ile ocağın iki yanında birer pencere kullanımı oldukça yaygındır. Ali Efendi'nin Evi'nin yanı sıra Bekir Ağa Konağı (Kıntak Kozak, 2014, s. 221-238) da benzer tasarımın uygulandığı Ula'daki örnekler arasında yer alır (Resim 21).

Bununla birlikte kimi zaman geleneksel konutlarda büyük bir ocağın birden fazla ateşliğin bulunması (Kuban, 2020, s. 144) durumuna çalışmaya konu olan evin sadece mutfağının ocağında yer verilmiştir (Resim 8). Evin mutfaktaki ocağının yemek amaçlı kullanımından dolayı diğerlerinden farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Ula evlerinde her odada bulunan alçıdan yapılan ocak genellikle yalın süslemelidir (Kıntak Kozak, 2014, s. 178-180). Ali Efendi'nin odalarının ocaklarında olduğu gibi Safranbolu evlerinde açık ocak ve geniş yakma alanına sahip örneklerle karşılaşılır (Küçükerman, 2007, s. 190). Ali Efendi'nin Evi'nin odalarına ait üç ocağının sade işçiliğe sahip süsleme kompozisyonunda çoğunlukla çiçeklerden oluşan bitkisel motifler görülür. Kuzeydoğudaki odanın ocağında diğerlerinden farklı olarak ay-yıldız motiflerine yer verilmiştir. Ula'da bu dönemde yapılan bazı evlerin ocaklarında ve havuzlarında söz konusu motif kullanılmıştır.

Muğla evlerinde görülen her iki odanın başoda gibi planlanma durumunun (Aladağ, 1991, s. 44) Ali Efendi'nin Evi'nde de belli oranda uygulandığı anlaşılar. İki yan odanın ölçüleri birbirine yakın tutulmakla birlikte odaların her iki cephesine açılan ikişer düşey dikdörtgen pencereleri

vardır. Ayrıca Ali Efendi'nin Evi'nin kuzeydoğu yöndeki odasının tekne tavanının olması bakımından güneybatı yönüne göre daha işçiliklidir. Güneybatıdaki mekânda bulunan ocak, kuzeydoğudaki odanınkinden daha büyük yapılmıştır. Her iki oda, ortak yönlerinin yanı sıra belli özellikleriyle öne çıkmaktadır. Bununla birlikte kuzeydoğudaki odada, yüklük kompleksinin mevcut olmaması, bu odanın daha çok oturma odası olarak işlevlendirildiğini düşündürmektedir.

Ahşabın mimaride kullanımının Anadolu'ya İran'dan geldiği ve bu malzemenin bölgelerin coğrafi özellikleriyle orantılı olarak uygulandığı görülür (Kuban, 2020, s. 7). Batı Anadolu'daki konutlarda taş dokuyla birlikte mimari öğelerde ahşabın varlığı devam etmiştir (Bozer, 1988). Özellikle Ula evlerinde bahçe ve ev kapıları, pencereler, saçakların yanı sıra odaları işlevselleştiren öğeler olan yüklük, lambalık, gusülhane ve serpençlerde ahşap kullanımı yaygındır. Ali Efendi'nin Evi'nin yanı sıra Ula'da bunlara örnek olarak Mustafa Armutçuoğlu ve Nermin Yanık Evleri (Kıntak Kozak, 2014, s. 208-210, 289-291) verilebilir.

Eski evlerde kapı kanatları daima odaya açılır biçimde tasarlanmakla birlikte her odanın sadece bir kapısı mevcuttur (Eldem, 1968, s. 15; Küçükerman & Güner, 1995, s. 151). Kula evlerinde kapılar, odaların pahlı köşelerine yapılması bakımından Ali Efendi'nin Evi ile paralellik gösterir (Bozer, 1988, s. 44). Benzer uygulama, Ula evlerinin daha çok dış sofalı ve orta sofalı örneklerinde görülür. Bununla birlikte Ula evlerinde kapılar, sade işçilik gösterir. Ali Efendi'nin Evi'ne ait oda kapılarının her kanadında düşey dikdörtgen üç pano yer alması bakımından İlçe'deki Bekir Ağa Konağı (Kıntak Kozak, 2014, s. 221-238) ve Halise-Mehmet Akıncı Evi'nin (Kıntak Kozak, 2014, s. 261-265) oda kapılarıyla benzerlik söz konusudur (Resim 22).

Resim 21: Bekir Ağa Konağı'nın alt kat odalarından birinin ocak ve pencere düzeni

Resim 22: Halise-Mehmet Akıncı Evi'nin oda kapılarının fotoğrafı

Sıcak iklim bölgelerinde inşa edilen geleneksel iki katlı evlerde, zamanla sofaya çok sayıda pencerenin açıldığı görülür (Kuban, 2020, s. 67). İstanbul'da 18. yüzyılın son çeyreğinden hemen önce giyotin pencerelerin kullanımına rastlanır (Arel, 1982, s. 47; Bektaş, 2019, s. 127-128). Bu tür pencerelere, Ula evlerinde yoğun olarak yer verilmiştir (Resim 23-24). Ali Efendi Evi'nin sofalarının yanı sıra her iki yan odasının çok sayıda pencereleri vardır. Evin tuvalet ve banyodakiler hariç olmak üzere diğer bütün pencereleri giyotin pencerelidir. Bununla birlikte çalışmaya konu olan evin üst katındaki sofa ve odalarının pencere açıklıkları, kış şartlarından mümkün ölçüde korunulması amacıyla kepenkli olarak yapılmıştır. Benzer uygulamaya örnek olarak Ula'daki Ertan Bulut'un Evi'nin (Kıntak Kozak, 2014, s. 309-312) pencereleri verilebilir (Resim 24).

Yüklük ve ona bitişik gusülhanenin orta oda ile yan odadan ortak kullanılacak şekilde yapılması, Ula'da yaygın bir uygulama olarak görülmez. İlçe'de tespit edebildiğimiz Ali Efendi'nin Evi'ninkine benzer tasarıma Recep Akkoca Evi'nde rastlanmıştır.

Resim 23: Meltem Hanım Konağı'nın üst kat orta sofasına açılan pencereleri

Resim 24: Ertan Bulut Evi'nin ön sofasına açılan bir odasına ait pencere

Geleneksel evlerin işlevsel öğelerinden biri olan lambalık, bağımsız yapılabileceği gibi yüklük kompleksinin bir parçası olarak düzenlenebilir. Ula evlerinde bu öğe, yaygın olarak yüklüğe bitişik olarak tasarlanmıştır (Kıntak Kozak, 2014, s. 176). İlçe'deki evlerde, Anadolu'daki geleneksel konutlarda olduğu gibi lambalıkların özellikle büyük odaların kapısına yakın konumlandırıldığı görülür (Bektaş, 2019, s. 125). Ula'da kimi zaman içi alçıyla sıvalı lambalıklar, sade işçiliğe gösterir. Çoğunlukla yarım daire şeklinde eliptik çıkıntılı zemine sahip lambalıkların üst kısımları yuvarlak kemerli bir küçük nişten oluşur. Bazılarında kabartma olarak verilen çiçek motifleri ve rozetlerden oluşan süslemelerle karşılaşılır. Gaz lambası ve şamdan konulmak üzere yapılan bu unsur, aynı zamanda şerbet, su gibi çeşitli içeceklerin aile bireylerine ve misafirlere sunumu için tasarlanan yerlerdir. Burdur ve Tokat'ta bu öğe, şerbetlik olarak adlandırılır (Özcan, 2007, s. 1421-1427; Saka Akın & Hanoğlu, 2013, s. 172-174). Ali Efendi'nin Evi'nde de ahşap ve alçıdan yapılan lambalık kapıya yakın ve yüklük kompleksinin bir parçası olarak tasarlanmıştır. Ula'da benzer özelliklere sahip lambalıkları bulunan örnekler arasında Hayati Hamza Evi, Gökaltıp Gündüz Evi, Prof. Dr. Emel Sözer-Prof. Dr. Tekin Sözer ile Nazmi Çakıroğlu Evleri (Resim 25) (Kıntak Kozak, 2014, s. 280-282, 265-271) sayılabilir.

Resim 25. Gökalp Gündüz Evi'nin üst kat kuzey odasına ait yüklük kompleksi

Evlerin genellikle duvarlarını kuşatan pencere hizasının üzerine yerleştirilen serpenç/sergen, küçük boyutlu kap, kaçak ve eşya koymak için yapılan raflar (Kuban, 2020: 129), geleneksel odaların olmazsa olmazıdır. Çoğunlukla mekânı çepeçevre kuşatan dar tutulan serpençler, yetişkin bir kişinin elinin uzanabileceği yükseklikte olup (Burkut, 2014, s. 56) çalışmaya konu olan evin her üç odasına yapılmıştır. Ula'da odalarda serpenç kullanımı oldukça yaygın olup bunlara Prof. Dr. Emel Sözer-Prof. Dr. Tekin Sözer (Resim 26) ile Mustafa Armutçuoğlu Evleri (Kıntak Kozak, 2014, s. 280-282, 208-210) örnek verilebilir.

Muğla konumu itibarıyla adalarla ekonomik ilişkiler içinde olması ve adalardan göç alması⁵ (Keleş, 2002, s. 191-192) gibi nedenlerle geleneksel yapı tarzı ile Batı konut mimarisinin sentezi bölgede inşa edilen evlere yansımıştır (Akçura, 2006, s. 253, 256; Aktüre, 2006, s. 40-41, 63-64; Çınar, 2014, s. 63). İlçe'deki iki katlı yapılar arasında ağırlıklı olarak Osmanlı-Türk evi geleneğini sürdürenlerin yanı sıra Batılılaşma dönemi konut mimarisinin özelliklerinin uygulandığı örneklerle rastlanır. Ali Efendi'nin Evi dâhil olmak üzere Ula'daki Gökalp Gündüz (Resim 17), Güzide Uluskar, Menduf Ülkü ve Meşrure Özbay Evi (Kıntak Kozak, 2014, s. 291-294, 286-289, 253-259) geleneksel mimarinin takip edilebildiği iki katlı yapılar arasındadır.

⁵ Menteşe Sancağı'nın 1886-1908 yılları arasına ait toplam nüfusunun %90'ından fazlası Müslüman ve %10'undan azı Müslüman olmayan azınlıklardan oluşur. Bilgi ve tablolar için bkz. Aktüre, 2006, s. 61-65.

Resim 26. Prof. Dr. Emel Sözer-Prof. Dr. Tekin Sözer Evi'ndeki bir odanın serpenginden detay

Cephelerin doğrudan sokağa kapı ve pencerelerle açılması (Ekici, 1985), bir girinti içine yerleştirilmiş ana giriş kapılarına yer verilmesi (Kıntak Kozak, 2014, s. 154, Çizim: 37-38), taş söveli pencerelerin yapılması, demir kepenk kullanımı gibi birçok Batı konut mimarisine özgü özelliklerin geleneksel öğelerle birlikte uygulandığı örnekler süreç içinde Ula'da görülmeye başlar. Bu bağlamda Hamza Hayati Bey, Bekir Ağa, Engin Akın, Halise-Mehmet Akıncı, Ali Rıza Zorlu ve İlyas Bahri Katırcıoğlu Evi'nde (Kıntak Kozak, 2014, s. 304-307, 221-238, 294-295, 261-265, 198-200, 304-307) söz konusu uygulamaların bir veya birkaçıyla karşılaşılır.

Ula'daki konut mimarisinde Batılı etkilerle gelen mekânsal değişimlerin görülmesine karşın büyük oranda geleneksel tarzda inşa edilen Ali Efendi'nin Evi, söz konusu etkilerin bir kısmının sınırlı kullanıldığı yapılardan olmuştur. Bu tür etkilere, çalışmaya konu olan evin banyo, mutfak gibi mekânlarında rastlanır. Osmanlı-Türk evlerinde yıkanma işlemi genellikle odalardaki özel hazırlanan dolaplarda yapılmıştır (Kuban, 2020, s. 116). Ali Efendi'nin Evi'nde günümüzde mevcut olan tek gusülhane, iki odadan ortak kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Bu gusülhaneye ek olarak evin zemin katında banyo mekânı inşa edilmiştir. Geleneksel evlerde genellikle yarı açık bir mekân gibi yapılabilen mutfak (Kuban, 2020, s. 145) incelediğimiz yapıda, büyük boyutlu kapalı bir mekân olarak tasarlanmıştır. Zamanla Ula konut mimarisinde, mutfak mekânının çalışmaya konu olan evde olduğu gibi büyük yapıldığı görülür. Bu tür uygulamaya, Eskigediz evlerinde de mutfak biriminin büyük boyutlu tasarımı örnek olarak verilebilir (Ürer, 2013, s. 206). Ayrıca Ali Efendi'nin Evi'nde mekânsal değişimin görüldüğü diğer bir unsurda karosimanlardır. Konutun balkonunun yanı sıra zemin katın sofa, mutfak, koridor ve tuvalet döşemesinde geleneksel Ula evlerine özgü olmayan karosimanlara (Renda, Yenişehirlioğlu, Müderrisoğlu, Alp, 1995, s. 50; Uçar, 2015, s. 28) yer verilmesi bakımından dönemi için yenilik ortaya koymaktadır.

Ali Efendi'nin Evi, mimari ve süslemelerinde sade işçiliğin tercih edildiği oldukça işlevsel bir yapı olarak inşa edilmiştir. Ula'daki babasının evinin de dâhil olduğu eski evlerin çoğu özelliklerini Nail Çakırhan kendi ve eşi Prof. Dr. Halet Çambel (1916-2014) için Ula'nın Akyaka Beldesi'nde yaptırdığı evinde uygulamıştır. Geleneksel Ula mimarisine uygun olarak planını çizdiği ve inşa ettirdiği eviyle (Resim 14) Ağahan Mimarlık Ödülü'nü 1983 yılında kazanan alaylı mimar (Akbulut, 2008, s. 168-169), bölgenin tarihi evlerini dünyaya tanıtmıştır. Mimar Nail Çakırhan'ın aileden gelen yeteneğine ek olarak bölgedeki inşa faaliyetlerini yürüten yerli ve

yabancı mimarları gözlemlemiş olabileceği anlaşıyor. Ula'da ismi bilinen en eski usta, Nail Çakırhan'ın büyükannesinin babası olan "Bekir" isimli kişidir (Kıntak Kozak, 2014, s. 133). Nail Çakırhan anılarında, ailesine ait zaman zaman misafirlerin yanı sıra Rodos'tan gelen ustaların kaldığı büyük bir bahçe içinde tek odalı misafirhanelerinin bulunduğunu ifade eder (Akbulut, 2008, s. 17). Bununla birlikte Rum ustaların yanında yapı faaliyetlerini gerçekleştiren yerli ustaların olduğu bilinmektedir (Kıntak Kozak, 2014, s. 133). Nail Çakırhan'ın Ula'nın geleneksel konut mimarisini detaylı olarak incelediği yaptığı projelerden de anlaşılmaktadır.

Nail Çakırhan, Akyaka'daki kendi evini (Resim 14), ahşap kuzulu kapıyla girilen, hayattan yarım daire biçiminde dört basamakla ulaşılan, subasman üzerine inşa edilen tek katlı bir yapı olarak tasarlamıştır. Ortada çokgen şeklinde dışa taşıntılı orta sofa, bu mekânın iki yanında birer oda inşa edilmiştir. Sağdaki odanın dolap kapağının içinde bir banyo ile banyoya bitişik ön sofadan girilen bir tuvalet mekânı yer alır. Odalardan soldakinin kuzey duvarındaki dolap kapağından ulaşılan bir banyo ile banyoya bitişik ön sofaya açılan bir mutfak mekânı bulunur. Nail Çakırhan, burada geleneksel Ula evindeki planı büyük ölçüde uygulamıştır. Dolap içinde yer alan gusülhane ögesinin yerine banyo mekânı yerleştirerek geleneksel ile yeni uygulamayı sentezlemiştir. Ön sofadan ulaşılan mutfak mekânı da Ula'daki ön sofalı evlerde görülen bir uygulamadır. Her iki oda da ocağı, baba evinde olduğu gibi oda girişinin tam karşısındaki duvarın ortasında konumlandırmıştır. Evinin sofa ve oda pencereleri yine geleneksel tarzda düşey hareketli yaptırarak rahat açılıp kapatılmasını sağlamıştır. Baba evindeki ve diğer Ula'nın geleneksel evlerindeki pencere modelinden vazgeçilmediği görülür. Sofaya açılan oda kapıları, pahlı yüzeye konumlandırılmaları bakımından da babasının evindeki üst kat yan odalarının kapılarındaki uygulamadan esinlendiği görülür. Geniş saçaklı ve alaturka oluklu kiremitli kırma çatıyla örtülü evinde, iki adet Muğla bacasına bulunur. Evinin örtü ve baca sistemi de dâhil olmak üzere Nail Çakırhan gerek babası Ali Efendi'nin Evi gerekse Ula konutlarına özgü birçok unsurun yeniden uygulayıcısı olmuştur.

Ünlü mimar, kendi evinin dışında geleneksel yapı üslubunu konut, otel, pansiyon, tatil köyü gibi bölgedeki inşaat faaliyetlerinde uzun yıllar sürdürmeye devam etmiştir (Akbulut, 2008, s. 169-170; Erarslan, s. 251-270). Nail Çakırhan, çoğunlukla meyilli araziye konumlandırılan tek, iki veya üç katlı yapılarında saçak altı kaplamalı geniş saçakların çevrelediği ön sofa veya balkonlar, alaturka kiremit kaplı çatılı Muğla bacaları, dışa taşmalarla genişlettiği mekânları ve kuzulu bahçe kapılarını farklı varyasyonlarla uygulamıştır (Çakırhan, 2005). Yapılarında ahşabın yoğun kullanıldığı pahlı oda köşelerine veya sofaya açılan kapılar, iki kepenkli giyotin pencereler, odaları dolanan serpençler, düşey dikdörtgen dolaplar, sekizgen göbekli veya çıtakâri tavanlar gibi Ula'nın geleneksel mimarisinde görülen çoğu öğeyi yürüttüğü inşaat faaliyetlerinde yeniden ele almıştır (Çakırhan, 2005; Erarslan, 2017, s. 251-270). Ayrıca mekânların duvarlarının ortasına yerleştirilen alçı ocakları tasarladığı projelerinde tercih etmiştir. Özellikle çocukluk yıllarını geçirdiği babasının evine ve ailesine olan özlemini mimari faaliyetlerine yansıttığı görülür (Çakırhan, 2005, 31, 33). Bu bağlamda, Nail Çakırhan günümüzde çevre ve doğayla bütünleştirdiği ve kendi yorumunu kattığı geleneksel yöre mimarisinin sürdürüldüğü "Akyaka stili" ve "Nail Çakırhan tarzı" ismiyle anılan evlerin ve birçok yapının meydana gelmesinde etkin rol oynamıştır (Erarslan, 2017, s. 268). Ünlü mimar, yeni inşa edilen Akyaka'daki yapılarda yöresel mimari ve süsleme özellikleri ile malzemeleri kullanılarak geleneksel mimarinin günümüzde yaşatılmasına öncülük etmiştir.

Buna karşın Akyaka mimarisinde örnek alınan konutların menşei olan tek katlı örneklerin çoğunluğunu oluşturduğu Ula'da yaklaşık iki yüzün üzerindeki tek ve iki katlı tarihi evlerin birçoğu harabeye dönüşmek üzeredir. İçinde yaşanan bazı evlerin de bakımsız olduğu görülür. İlçe'deki geleneksel konut mimarisinin örnekleri arasında yer alan Engin Akın, Meltem Hanım, Raşit Alım, Meşrure Özbay, Hayati Hamza Bey ve Bekir Ağa Konağı'nın restorasyonu yapılarak gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmıştır. Ayrıca Ula İlçe Belediyesi'nin yürüttüğü projeler ve mülk

sahiplerinin kendi girişimleriyle yukarıda adı geçen restorasyonu gerçekleştiren yapılara yenilerinin eklenmesi gündemdedir. Çalışmamıza konu olan Ali Efendi'nin Evi de ne yazık ki gün geçtikçe mimari özelliklerini yitiren İlçe'deki konutlardan biridir.

Sonuç

Ula evlerinin doğayla uyumlu iki katlı evlerinden biri olan Ali Efendi'nin Evi, 20. yüzyılın başlarında inşa edilen döneminin İlçe'deki konut mimarisini temsil eden en güzel örnekleri arasında dikkat çeker. Adalarla olan iletişimiyle gerek Muğla gerekse Ula, kozmopolit kültür yapısını konut mimarisine de yansıtmasına karşın içe dönük bir karakterde yapılan yalın süslemeleriyle Ali Efendi'nin Evi geleneksel konut mimarisindeki çizgisini büyük oranda korur. Söz konusu ev, coğrafya ve iklime göre şekillenen cephelerdeki pencere sayısındaki artışın yanında yüklük, dışa taşma, ahşap geniş saçak, teneketura, baca vb kullanımıyla geleneksel Ula evlerinin mimarisinin çoğu özelliğini sürdürür. Aynı zamanda Ali Efendi'nin Evi, yan cephelerinin pencerelerle dışa açılması, banyo mekânının varlığı ve zemin katın taban kaplamasında karosimanlara yer verilmesiyle de süreç içerisindeki değişimlerin görüldüğü bir yapıdır.

Dünyaca ünlü mimar Nail Çakırhan meslek hayatında başta babası Ali Efendi'nin Evi olmak üzere Ula'nın geleneksel mimarisini örnek alarak yeniden bölgede kaybolmaya yüz tutan eski konut dokusuna işlerlik kazandırmıştır. Mimarın yapı faaliyetlerinde, değerini ortaya koyduğu Osmanlı konut mimarisinin güzel örneklerini barındıran evlerin yer aldığı Ula'da, aralarında Ali Efendi'nin Evi'nin de bulunduğu birçok yapı asli özelliklerini yitirmeye yüz tutmuş olup bunların restore edilerek geleceğe aktarılması, kültür hazinelerimizin güzel örneklerinin yaşatılması adına oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Akbulut, E. (1998). *Anılar Nail Çakırhan söyleşi*, Sarı Defter 7. Tüstav.
- Akçura, N. (2006). Muğla'da geleceğe yönelik çabalar tarihi çevre koruması. İ. Tekeli (Der.), *Tarih içinde Muğla*, (240-268). (2.bs). Muğla Belediyesi Yayınları.
- Akok, M. (1951). *Ankara'nın eski evleri*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aktüre, S. (2006). 19. Yüzyılda Muğla, İ. Tekeli (Der.), *Tarih içinde Muğla*, (34-113). (2.bs). Muğla Belediyesi Yayınları.
- Aladağ, E. (1991). *Muğla evi (Muğla'daki geleneksel konutların sıhhileştirilmesi ve yeniden değerlendirilmesi konusunda bir araştırma)*. Hamle Matbaacılık.
- Arel, A. (1982). *Osmanlı konut geleneğinde tarihsel sorunlar*. Ticaret Matbaacılık T.A.Ş.
- Arseven, C. E. (1943). Dışa taşmak. *Sanat Ansiklopedisi*. Maarif Matbaası, 1, 460.
- Bektaş, C. (2019). *Türk evi*. (6.bs). Yem Yayın.
- Benedict, P. (1974). *Ula: an Anatolian town (social, economic and political studies of the Middle East)*. XII, E.J. Brill.
- Bozer, R. (1988), *Kula'da Türk mimarisi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Burkut, E. B. (2014). *Osmanlı/Türk evi mekân kurgusunu modern konut mimarisinde okumak (Wright, Corbusier, Eldem Ve Cansever'in konutları)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çakırhan, N. (2005). *Yapı sanatında yarım yüz yıl geleneksel mimarinin şiiiri Nail Çakırhan*. Ege Yayınları.

- Çal, H. (1988). *Tokat evleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çınar, A. A. (2014). *Ula hayata açılan kapı*. Ula Belediyesi Kültür Yayınları.
- Değer, G. (2012). *Muğla kent merkezi geleneksel dokusunun araştırılması: Muğla-Merkez, Ula ve Yeşilyurt evlerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ekinci, O. 1985. *Yaşayan Muğla*. İstanbul: İstanbul Bilimsel Eserler Kolektif Şirketi.
- Eldem, S. H. (1968). *Türk evi plan tipleri*. (2.bs). İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Eldem, S. H. (1984). *Türk evi Osmanlı dönemi*. I. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Erarslan, A. (2017). Yöresel mimarinin sürekliliği: Nail Çakırhan örneği. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 156, 251-270.
- Erarslan, A. (2018). “Vernacular Architecture And Identity. Traditional Ula Houses, Turkey”, *Pro Ligno*,14/3, 36-49.
- Eroğlu, Z. (2011). *Muğla tarihi*. (3 bs). Muğla: Esin Basımevi.
- Evren, M. (1959). *Türk mimarisinde çıkma*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Güneş, M. M.- Deniz İncedayı, Zeliha Berksoy, Rasih Nuri İleri, Oktay Ekinci, Nursel Duruel, Hamdi Yücel Gürsoy (2011). *Doğumunun 100. yılında “geleneksel mimarini şairi” Nail. V. Çakırhan*. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi.
- Irgat Ergin, B. (2008). *The examination of construction techniques of Muğla Historic houses* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Keleş, E. (2002). *19. yüzyıl ortalarında Muğla’da aile yapısı (122, 123 ve 124 numaralı muğla şer’iyye sicillerine göre)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıntak Kozak, T. (2014). *Ula ve Ula evleri*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kuban, D. (2016). *Osmanlı Mimarisi*. Yem Yayın.
- Kuban, D. (2020). *Türk ahşap konut mimarisi 17.-19. yüzyıllar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı.
- Küçükerman, Ö.-Güner, Ş. (1995). *Anadolu mirasında Türk evleri*. T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (2007). *Kendi mekânının arayışı içinde Türk evi*. (6. bs.). Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Özcan, Z. (2007). “21. Yüzyılda geleneksel konutları ve kent dokusu ile Burdur”, *I. Burdur Sempozyumu 16-19 Kasım 2005 Burdur*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları, 1421-1427.
- Renda, G.-Yenişehirlioğlu, F.-Müderrişoğlu, F. & Alp, S. (1995). *Mersin evleri*. T.C. Kültür Bakanlığı.
- Saka Akın, E. & Hanoğlu, C. (2013). Tokat geleneksel konut mimarisi’nde iç mekân alçı süslemeleri. *Vakıflar Dergisi*, 40, 163-184.
- Uçar, A. (2015). *Karosiman İzmir konutlarında döşeme karoları*. İzmir Büyük Şehir Belediyesi Yayınları.

-
- Uykucu, E. (1983). *İlçeleriyle birlikte Muğla tarihi (coğrafya ve sosyal yapı)*. (2.bs). Gümüş Basımevi.
- Ürer, H. (2013). Geleneksel Türk evi ölçeğinde Eskigediz evlerinin cephe düzenlemeleri. *Sanat Tarihi Dergisi*, XXII/2, 189-230.